

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ IMPROVING THE SYSTEM OF LANGUAGE TRAINING CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Розглянуто відповідність системи мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів стратегічному курсу України на євроатлантичне співробітництво. Розкрито сутність поняття «мовна підготовка» курсантів. Проаналізовано умови успішного навчання іноземної мови. Визначено особливості мотиваційних ресурсів навчальної діяльності. Констатовано, що саме міждисциплінарні зв'язки та використання ресурсів усіх навчальних (як профільюючих, так і непрофільюючих) предметів постають важливою умовою формування сучасного компетентного військового фахівця.

Ключові слова: мовна підготовка, мотиваційні ресурси, міждисциплінарні зв'язки, профільюючий, формування, військовий фахівець.

Рассмотрено соответствие системы языковой подготовки курсантов высших военных учебных заведений стратегическому курсу Украины на евроатлантическое сотрудничество. Раскрыта сущность понятия «языковая подготовка» курсантов. Проанализированы условия успешного обучения иностранному языку. Определены особенности мотивационных ресурсов учебной деятельности. Констатировано,

что именно междисциплинарные связи и использование ресурсов всех учебных (как профилирующих, так и непрофилирующих) предметов являются важным условием формирования современного компетентного военного специалиста.

Ключевые слова: языковая подготовка, мотивационные ресурсы, междисциплинарные связи, профилирующий, формирование, военный специалист.

The conformity of the system of language training of cadets of higher military educational institutions with the strategic course of Ukraine towards the Euro-Atlantic cooperation is considered in this article. The essence of the concept of “language training” of cadets is revealed. The steps of successful foreign language teaching are analyzed. The features of the motivational resources of educational activity are determined. It was stated that it is the interdisciplinary connections and the use of the resources of all educational (both profile and non-profiling) subjects are an important requirement for the formation of a modern competent military specialist.

Key words: language training, motivational resources, interdisciplinary links, profiling, formation, military specialist.

УДК 81'243(09):37.091.3

Яковенко Н.В.,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Національної академії
Національної гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах останніх подій в Україні та стратегічного курсу держави на євроатлантичне співробітництво гостро стоїть питання створення сучасних, боєздатних, мобільних для держави збройних сил. Основою такої армії мають стати військові професіонали, здатні ефективно виконувати покладені на них завдання як у мирний, так і у воєнний час.

Актуальність дослідження. Цілком зрозуміло, що це можливо лише за умови вдосконалення системи мовної підготовки військових фахівців, покращення організації освітнього процесу. У всьому світі тривають пошуки оптимальної структури освіти на всіх освітніх рівнях – від загальної середньої до повної вищої. Оптимізація структури освіти та інтенсифікація навчання стали характерними для систем освіти більшості розвинених країн. Відомо, що вищі військові навчальні заклади будують свою освітню діяльність на тому контингенті слухачів, які приходять на навчання із загальної середньої школи, яка також перебуває в режимі реформування та експериментів і постачає не завжди підготовлену молодь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання вдосконалення системи мовної підготовки було об'єктом досліджень багатьох науковців. Уважається, що іноземна мова, як предмет вивчення, виявляє великі розвивальні, виховні можливості (Є.І. Пассов, К.К. Платонов, І.Л. Бім,

Ю.К. Чабанський, І.А. Махмутов), оскільки предмет «іноземна мова» є унікальним серед інших предметів: одночасно іноземна мова є і метою, і засобом навчання.

Мета статті – висвітлити важливість та основні аспекти інтенсифікації навчального процесу в умовах високого інформаційного і психофізіологічного навантаження курсантів вищих військових навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Під інтенсифікацією навчального процесу в умовах високого інформаційного та психофізіологічного навантаження розуміється підвищення ефективності навчання не шляхом простого збільшення затрат праці, часу викладачів і слухачів, матеріальних ресурсів, що характерно для екстенсивного розвитку, а насамперед завдяки їх більш раціонального застосування та створення сприятливих умов сприйняття навчального матеріалу. Мета інтенсифікації навчання у вищій військовій школі – шляхом комплексного використання найбільш ефективних форм, методів і засобів навчання, а також організації тісної взаємодії між ними забезпечити більш повне задоволення сучасних вимог практики до підготовки висококваліфікованих військових спеціалістів. У цьому контексті важливим аспектом є вдосконалення системи мовної підготовки з метою підвищення рівня іншомовних знань військовослужбовців, формування і розви-

нення навичок усного та письмового перекладу, створення активного білінгвального лексико-термінологічного мінімуму на репродуктивному і рецептивному рівнях відповідно. До мотиваційних ресурсів, що сприяють вивченню англійської мови військовослужбовцями, належать такі: знання професійно орієнтованої термінології, можливість спілкуватися з партнерами з різних національних сил, знання відповідних структур та особливостей міжнародної документації в контексті міжнародного співробітництва; володіння англійською мовою, що дає змогу військовослужбовцям спілкуватися з місцевим населенням у рамках миротворчих операцій, в яких Україна бере активну участь; можливість підвищити рівень знання іноземної мови для військовослужбовців, які успішно склали тести на мовних (фахових) курсах за кордоном. Знання мови є необхідним параметром залучення військових до миротворчих місій. Водночас це надає можливість українським солдатам та офіцерам долучатися до міжнародних навчань, які проходять на території України та поза її межами, а також дає змогу офіцерам-науковцям брати участь у розвитку світової військової науки, друкуючи свої наукові здобутки у різних зарубіжних виданнях, та стає неодмінною сходинкою у кар'єрному зростанні. Україна з 2001 року приєдналася до програми навчання військовослужбовців рівням STANAG (Стандартизованого договору), що є міжнародною військовою угодою, з метою врегулювання стандартів обладнання, процедур, тактичних і тренувальних аспектів військової служби. Для підготовки військовослужбовців до участі в таких заходах усі військові ВНЗ України проводять курси інтенсивної мовної підготовки, які дають військовослужбовцям можливість поглибити свої знання іноземної мови.

Культура мовлення як складова загальної культури є одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства. Процес опанування мови та її культури пов'язаний із набуттям навичок правильно розмовляти і писати, точно висловлювати свою думку, активно й грамотно використовувати мовні знання. Досконале володіння мовою стає важливим компонентом підготовки фахівців, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійні обдарування військових кадрів, сприяє його самотворенню та самовираженню. Час диктує свої вимоги, і сьогодні ситуація з вивченням іноземної мови у вищих військових навчальних закладах значно змінилася. Завдяки духу часу та змінам у свідомості людей яскраво проявилася необхідність у володінні іноземними мовами. Результатом необхідності підготовки конкурентоспроможних спеціалістів у різних галузях діяльності на світовому рівні стала потреба змінити ставлення до вивчення іноземної мови в неспеціалізованих вишах.

Останнім часом з'являється якісно нова мотивація вивчення іноземної мови військовослужбовцями. Це пов'язано з необхідністю виконання Збройними силами України завдань у рамках міжнародної військової співпраці та участі в роботі органів колективної безпеки. Зокрема, без знання іноземних мов неможливим є проведення міжнародних операцій у складі сил ООН, участь в єдиній системі Європейської безпеки, спільні з військами НАТО військові навчання, обмін спеціалістами тощо. Тому досконале знання не тільки рідної мови, але й іноземної є необхідною передумовою їхнього професійного та особистого становлення.

Для того щоб майбутній офіцер міг брати участь у діалозі культур із представниками збройних сил інших країн, він повинен володіти комунікативною іншомовною компетенцією, яка дасть йому можливість нарівні висловлювати свою думку, відстоювати власну позицію, стверджувати або заперечувати думку інших, погоджуватися або не погоджуватися з нею у певній комунікативній ситуації. Звідси випливає проблема професійної іншомовної підготовки майбутніх офіцерів. Саме тому вдосконалення системи мовної підготовки військових фахівців є актуальним для курсанта вищого військового навчального закладу (далі – ВВНЗ).

Удосконалення системи мовної підготовки військових фахівців має відбуватися інтегровано, у поєднанні з психолого-педагогічними дисциплінами ВВНЗ для досягнення мети – формування готовності курсантів ВВНЗ до спілкування на міжнародному рівні.

Професійна готовність майбутнього офіцера – справа державна. Однак спостереження свідчать, що ВВНЗ готує лише спеціалістів – людей, які вміють працювати з бойовою технікою, володіють науково-технічними знаннями, вміють застосовувати свої знання з електротехніки та радіотехніки, однак не вміють спілкуватись на професійному рівні [3]. Це є однією з проблем формування професійної іншомовної компетентності майбутніх офіцерів.

Умовами успішного навчання іноземної мови є контроль за виконанням усіх дій, що є складниками відповідної діяльності, увага до всіх внутрішніх і зовнішніх механізмів її реалізації, удосконалення операційного аспекту, глибокий аналіз спонукально-мотиваційних факторів, кожного виду діяльності, яка характеризується складною взаємодією мотивів, цілей, потреб, інтересів, інтенцій курсантів ВВНЗ і стимулів, що їх спонукають.

До мотиваційних ресурсів навчальної діяльності належать такі:

- відмова від уніфікованих моделей навчання, які ігнорують особистісні характеристики майбутнього офіцера;
- гнучкість побудови навчального процесу, варіативність його компонентів, зумовлених при-

родою мотиваційно-спонукальної сфери суб'єкта навчання;

– відповідність змістової сторони процесу мотиваційним орієнтаціям курсантів ВВНЗ;

– мотиваційна забезпеченість навчального процесу;

– створення режиму діяльності, адекватного мотиваційному підтексту навчання;

– пристосування конкретних навчальних дій до певного суб'єкта [1].

Якщо традиційно в навчальній практиці переважали тренувальні прийоми навчання, то в теперішній час більш актуальним є використання творчих, інтерактивних, проєктивних, інноваційних методик, однією з особливостей яких є пошук і наявність поставленої проблеми та завдання з її вирішення.

Робота над іншомовним висловлюванням сприяє розвитку логіки мислення, коли курсант має будувати свої висловлювання послідовно, інформативно, логічно-зв'язано і ситуативно. На матеріалі іноземної мови курсанти вчать розділяти цілі граматичні конструкції на частини і навпаки – об'єднувати частини в ціле.

Як результат, у процесі такої навчальної діяльності вдосконалюються мовні конструкції у вигляді знаків, схем, правил, що сприяє розвитку абстрактно-логічного мислення, а також рефлексії, яка постає одним із головних моментів професійного та особистісного становлення курсантів.

Сучасне заняття з іноземної мови у ВВНЗ передбачає різноманітне соціально-рольове, ігрове спілкування курсантів, диспути у вигляді обговорення проблем, використання лінгвокраєзнавчого матеріалу, наочності, фото-, кіно-, телематеріалів. Усе це сприяє розвитку уяви курсантів.

У процесі вивчення іноземної мови розширюються так звані «фонові знання» курсантів, які містять ключові слова певних тем і підбираються так, щоби курсанти могли легко орієнтуватися в тій чи іншій проблемі іншомовного та загальнокультурного спілкування. Необхідним компонентом фонових знань є соціокультурна інформація: факти, цифри, дати. Робота з іншомовними автентичними текстами, довідковою літературою допомагає курсантам орієнтуватися у великому обсязі інформації, добирати необхідний матеріал, стимулює їхню дослідницьку діяльність [2].

На заняттях з іноземної мови є умови для вдосконалення міжособистісного спілкування курсантів. Навички спілкування формуються на заняттях іноземної мови за умови засвоєння мовленнєвих функцій повідомлення, питання, коментування, додавання, висловлювання ставлення. Спеціально підібрані вправи мають на меті тренування різних технік спілкування, адекватного використання таких аспектів, як інтонація, швидкість мовлення, тембр голосу, міміка тощо. У процесі виконання цих вправ виховується повага до іншого

співрозмовника, поглиблюються знання про правила етикету. Це означає обов'язкове визнання партнерів як самостійних суб'єктів, за взаємної поваги яких і за збереження інтересів і результатів кожного можливий синергетичний ефект.

Під синергетичним ефектом ми розуміємо такий стан справ, за якого активно взаємодіючі партнери у навчальному процесі посилюють впливають один на одного, тому мають кращі результати, ніж якби вони досягали поставленої цілі поодиночі, ізольовано один від одного. Тому стратегія продуктивного партнерства полягає в безперервному досягненні синергетичного ефекту та у своєчасному виявленні дисгармонії в процесах колективної комунікації під час навчання [4].

Унаслідок такої взаємодії учасники процесу здобуття знань працюють не менше, а навіть більше, ніж викладач, який виступає координатором, учасником процесу. Водночас формується і модель поведінки, і діяльність курсантів, учасників педагогічного процесу, змінюється їхній погляд на процес навчання та взаємодію з іншими учасниками цього процесу. Як результат, курсанти обмінюються вже здобутими знаннями, у них розвиваються навички колективізму, вони вчать один в одного, підтримують слабших курсантів, оцінюють свої знання і знання інших. Колективна робота виливається в таку методологію навчання, за якої діалог і полілог стають домінуючими формами навчання. Читання та обговорення текстів за фахом, бесіди та дискусії, що викликають зацікавленість у курсантів, оскільки вони пов'язані з реальними життєвими ситуаціями, рольові ігри та завдання творчого, проблемного характеру призводять до розуміння курсантами іншомовної комунікації як спонукування до мовленнєвої і немовленнєвої діяльності, а також до розгляду знань як сукупності навичок, що реалізуються у реальній діяльності курсантів.

Отже, розвиток творчих рис у курсанта постає важливим механізмом розвитку його особистості, що, у свою чергу, згідно з особистісно орієнтованою суб'єкт-суб'єктною парадигмою освіти, визначає ефективність його професійного становлення та фахової реалізації, сприяє формуванню його як компетентного спеціаліста.

Тому викладачам ВВНЗ у процесі професійної підготовки курсантів треба зосередитись на формуванні творчих рис курсантів. Відповідно, важливою психолого-педагогічною умовою формування творчих рис майбутнього компетентного військового фахівця є реалізація принципу «талант – це сума талантів», коли основою для всіх спеціальних здібностей є загальні здібності, що виражає новітній підхід до професійної підготовки майбутнього компетентного фахівця: формування спеціальних фахових якостей творчого рівня здійснюється завдяки розвитку «побічних» здібностей,

що спрямовує викладачів ВВНЗ на формування гармонійної особистості курсанта та відповідає принципу багатопрофільності сучасного фахівця (синергетичний, акмеологічний підходи).

Висновки. Отже, нами була зроблена спроба розглянути відповідність системи мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів стратегічному курсу України на євроатлантичне співробітництво, а також окреслено умови успішного навчання іноземної мови. Крім того, констатовано, що саме міждисциплінарні зв'язки та використання ресурсів усіх навчальних (як профільюючих, так і непрофільюючих) предметів постають важливою умовою формування сучасного компетентного військового фахівця. У цьому контексті іноземна мова (далі – ІМ) стає потужним ресурсом військово-професійної підготовки курсантів ВВНЗ, а її викладання має відповідати певним психолого-педагогічним умовам розвитку компетентного фахівця засобами ІМ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця: «Нова книга», 2002. 512 с.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М.: «Просвещение», 1991. 223 с.
3. Староконь Є.Г. Психологічні аспекти діяльності та спілкування офіцера. Житомир: ЖВІРЕ, 2002. 304 с.
4. Цимбал С.В. Психологічні особливості формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів засобами іноземної мови: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07. К., 2006. 173 с.
5. Канова Л.П. Основні форми та методи навчання курсантів іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5269/1/vip_57_32.pdf.
6. Король С.В. Вивчення іноземної мови як умова формування професійної компетентності сучасного фахівця. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 161–165.